

Oljeskyddsplan för Valdemarsviks kommun

Antagen av kommunstyrelsen: 2019-06-10 § 144

Giltig från och med: 2019-07-01
Dokumentansvarig: Kommunchef

Oljeskyddsplan för Valdemarsviks kommun

1. Inledning	4
2. Ansvar och faser	5
3. Aktörer	6
3.1 Kommunal räddningstjänst och kommunen	6
3.2 Kustbevakningen.....	6
3.3 MSB, Myndigheten för samhällsskydd och beredskap	6
3.4 Länsstyrelsen	7
3.5 Samverkan Östergötland.....	7
3.6 Hav- och vattenmyndigheten.....	7
3.6.1 Expertis/konsult olja (Före detta Hav- och vattenmyndighetens oljejour)	7
3.7 Försvarsmakten	8
3.8 Transportstyrelsen	8
3.9 Trafikverket	8
3.10 Polismyndigheten	8
3.11 SMHI	8
3.12 Frivilliga	8
3.13 Saneringskonsulter	8
3.14 Båtklubbar	9
3.15 Grannkommuner	9
4. Bekämpning och sanering	10
4.1 Metoder till havs	10
4.2 Metoder i strandzonen.....	10
4.3 Saneringsavslut.....	10
4.4 Hälsoskydd och arbetsmiljö.....	10
5. Avfallshantering	12
5.1 På plats	12
5.2 På väg.....	12
5.3 Mellanlagring.....	12
5.4 Slutstation	12
5.5 Döda djur.....	12

6. Hamnar	13
6.1 Nödhamn för haverist	13
6.2 Offervik	13
7. Dokumentation	14
7.1 Före insats	14
7.2 Under insats	14
7.3 Efter insats	14
7.4 Utvärdering av oljeskyddsinsats	15
8. Ekonomi	16
8.1 Redovisning	16
8.2 Ersättning	16
8.3 Upphandling	16
8.4 Internationella oljeskadefonden	17
9. Miljö	18
9.1 Digital miljöatlas	18
9.2 Oljeskadat vilt	18
10. Organisation	19
11. Information och massmedia	20
11.1 Inom räddningstjänsten, kommunen och skadeplatsorganisationen	20
11.2 Allmänheten	20
12. Prognos	21
12.1 SMHI Seatrack Web- Prognoser för oljespridning	21

1. Inledning

Transporter till sjöss är en viktig komponent vid förflyttning av materiel. Detta medför naturligtvis risker. I Östersjön sker många transporter som på något sätt inkluderar petroleumprodukter av olika slag, antingen som drivmedel eller gods.

Ett oljeutsläpp till sjöss kan medföra stora konsekvenser. Vid ett utsläpp kan både djur- och växtliv skadas och kuster förorenas. Det påverkar även kommunens näringsliv då det ger störningar för turism och industri.

Enligt 7 kap. 2 § Lag (2003:778) om skydd mot olyckor, har kommunen rätt till viss ersättning av staten för de kostnader som kommunen drabbas av i samband med oljeutsläpp eller andra skadliga ämnen och de efterföljande saneringsåtgärderna. MSB ersätter kommunens kostnader både för bekämpning (räddningstjänstfasen) och efterföljande sanering, däremot ersätts inte exempelvis inkomstbortfall för enskilda näringsidkare eller kostnader för rehabilitering av oljeskadat vilt. Även sådana kostnader kan eftersökas från skadevällaren eller internationella oljeskadefonden. MSB prövar ersättningsfrågor enligt 7 kap 3 § Förordning (2003:789) om skydd mot olyckor, se mer under kapitel 8 *Ekonomi*.

Kommunens bedömning är att samverkan med andra aktörer kommer att krävas så snart det inträffar ett utsläpp som resulterar i en saneringsinsats.

Behov av organiserat oljeskydd

Vid ett oljeutsläpp sprids oljan med vattenströmmar, vindriktningar och vågor. Optimalt vore att begränsa oljans spridning till havs för att sedan sanera vattnet. Detta är dock svårt då området som oljan täcker kan bli mycket stor på kort tid vid stora kvantiteter. Vid en sådan händelse behövs en oljeskyddsplan som tillgodoser ansvarsområden, arbetsfördelning, geografisk data, materiel, saneringsmetoder och checklista för arbetsgrupper.

För att oljeskyddsplanen ska vara tillförlitlig ska den allmänna delen uppdateras i början av varje ny mandatperiod. Checklistor och åtgärdsplaner ses över vartannat år. Kontaktuppgifter uppdateras kontinuerligt.

2. Ansvar och faser

Ansvar

Enligt 1 kap 2 § 1 st i Lag (2003:778) om skydd mot olyckor, LSO, avses med räddningstjänst de räddningsinsatser som staten eller kommunerna skall ansvara för vid olyckor och överhängande fara för olyckor för att hindra och begränsa skador på människor, egendom och miljö.

Staten eller kommunen ska endast ansvara för en räddningsinsats om det är motiverat med hänsyn till behovet av ett snabbt ingripande, det hotade intressets vikt, kostnaderna för insatsen och omständigheterna i övrigt (1 kap 2 § 3 st LSO). Ur detta följer att ett oljeutsläpp som riskerar att drabba stränder ofta kan betraktas som en räddningsinsats, men inte entydigt måste vara en räddningsinsats om förberedelser kan bli gjorda innan oljepåslag.

Juridiskt går gränsen mellan kommunens respektive statens ansvarsområden vid strandlinjen. Kustbevakningen ansvarar för miljöräddningstjänst till sjöss och vid strandlinjen övergår ansvaret till kommunal räddningstjänst. Kommunen ansvarar även för hamnområden (pir till pir), kanaler, vattendrag och insjöar. Detta är den strikta juridiska definitionen av ansvarsområden men i praktiken krävs ofta samverkan mellan aktörer till sjöss och på strand för att lösa uppgiften och utföra en effektiv insats.

Vid ett skede då oljans spridning har stabiliserat sig så läget inte kan förvärras gäller inte längre LSO, utan insatsen övergår till sanering. Räddningsledaren fattar beslut angående när räddningsinsatsen tar slut och rapporterar skriftligt till utsedd saneringsledare som är ansvarig för oljesaneringen.

Faser

Räddningstjänsten Östra Götaland (RTÖG) ansvarar för fas 1 nedan medan kommunen ansvarar för andra och tredje faser. Kustbevakningen arbetar nära räddningstjänsten här. Händelseförloppet vid ett oljeutsläpp delas in i tre olika faser, se nedan. Händelsen kan befinna sig i flera olika faser samtidigt på olika geografiska platser.

I praktiken blir det alltid en bedömning när en insats går från en fas till en annan, och även hur långtgående sanering som kan anses adekvat innan man gör mer skada än nytta. Intressekonflikter uppstår lätt och därför bör alltid en erfaren konsult inkallas som stöd till ansvarig för insatsen. Kostnaden för konsulten kan eftersökas av MSB, däremot ersätts inte sådana åtgärder som inte kan anses adekvata och miljömässigt befogade.

Fas 1- Kommunal räddningstjänst

Arbetet inriktas på tre delar:

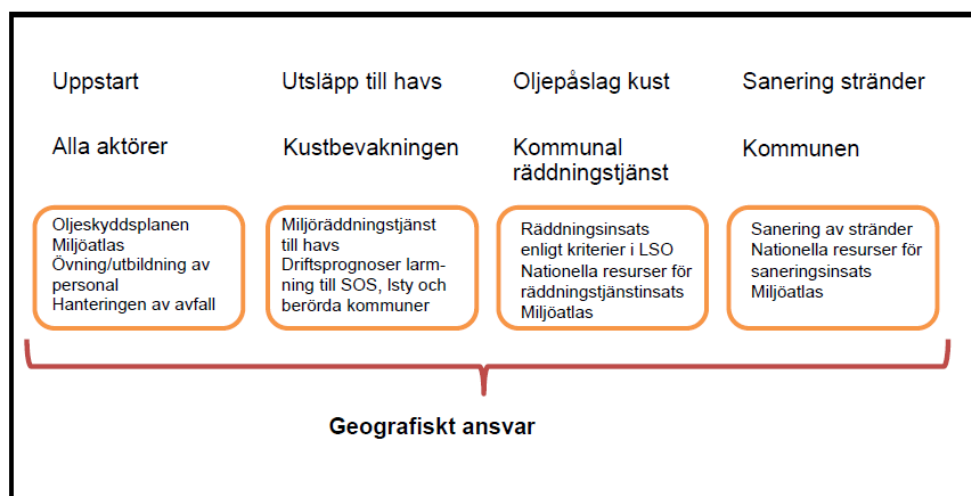
1. Förebyggande åtgärder gällande olja i samverkan med Kustbevakningens miljöräddningstjänst till sjöss.
2. Skadeavhjälpan åtgärder gällande olja.
3. Upprätthållande av ordinarie räddningstjänstverksamhet.

Fas 2- Grovsanering

Grovsaneringen inbegriper spridningsbegränsade åtgärder för olja som nått stranden liksom omhändertagande och uppsamling av sådan olja. Även rengöring vid större oljekoncentrationer på stranden hänförs normal till grovsanering även om spridningsrisken inte är överhängande.

Fas 3- Finsanering

Finsaneringen inbegriper endast det senare skedet av rengöringsmomentet. Finsaneringen kan också avgränsas från grovsanering genom att definitionsmässigt aldrig vara räddningstjänst.

3. Aktörer

En större händelse med oljeutsläpp till sjöss innebär att samverka behöver ske mellan flera sektorer och samhällsnivåer, exempelvis:

- Lokalt – regionalt – nationellt – internationellt (vid en större händelse kommer kommunen bedöma stöd både från regionalt, nationellt och eventuellt internationellt)
- Land – hav
- Räddningstjänst – miljöskydd

Varje aktör har en nyckelroll för att arbeta mot ett normalläge igen.

3.1 Räddningstjänst och kommunen

Kommunen ska enligt Lag (2003:778) om skydd mot olyckor svara för räddningstjänsten inom sitt område. Kommunen ansvarar för räddningsinsatser i strandzon, hamnområden (pir till pir), kanaler, vattendrag och insjöar. Olja som hotar att nå stränder betraktas normalt som skäl för räddningstjänst. Om oljan redan nått stranden och skadan inte kan förvärras är insatsen en fråga om sanering. Enligt miljöbalken är saneringen verksamhetsutövarens ansvar.

Kommunen ansvarar även för dokumentation, personalkostnader och avfallshantering. Ansvaret internt delas upp mellan kommunernas sektorer. För Valdemarsviks kommun hanteras räddningstjänsten av Räddningstjänsten Östra Götaland (RTÖG).

Initialt övergår räddningsledare till att bli saneringsledare och påbörjar sanering. Detta sker under en begränsad tid tills en saneringsledare utses av kommunen. Saneringsledaren behöver inte vara kommunalt anställd.

3.2 Kustbevakningen

Kustbevakningen ansvarar för miljöräddningstjänst till sjöss. Kustbevakningen ansvarar också för insats under brottsutredning för olyckor ute till havs. De har tillgång till Seatrack Web för att prognostisera oljans fortsatta spridning och samråder med kommunen om vilka områden som i första hand ska skyddas från oljeutsläpp. Vid bekämpning av olja i strandzonen samverkar den kommunala räddningstjänsten och Kustbevakningen. Detta medför att det inte går att dra en skarp ansvarsgräns utan att ansvarsområdena överlappar varandra i strandzonen.

3.3 MSB, Myndigheten för samhällsskydd och beredskap

MSB:s uppgift är att utveckla och stödja samhällets förmåga att hantera olyckor och kriser.

Myndigheten har även som uppgift att förebygga händelser och vara beredd att agera när en olycka

inträffar. Myndigheten ska ha förmågan att bistå med stödresurser i samband med allvarliga olyckor och kriser samt stödja samordningen av berörda myndigheters åtgärder vid en kris. Vid behov bistår MSB med materiel och personal från den nationella förstärkningsresursen för oljeskadeskydd.

MSB:s mobila nationella oljeskyddsförråd fungerar som förstärkningsresurs för räddningstjänstinsats och sanering. Materielen rekvireras av den kommunala räddningstjänst- och saneringsledaren. Kustbevakningen har ett avtal med MSB om att tillhandahålla oljeskyddsmateriel vid Kustbevakningens miljöskyddsförråd i Oskarshamn (närmsta platsen, finns flera förråd i landet). MSB kommer att, vid begäran, förse insatsen med oljeskyddsmateriel och personal med kunskap över det material som finns i förråden samt instruera den kommunala räddningstjänstens personal på plats om materialets funktioner.

3.4 Länsstyrelsen

Enligt Förordningen (2006:942) om krisberedskap och höjd beredskap 7 § ska länsstyrelsen inom sitt geografiska område i fråga om sådana situationer som avses i 9 § vara en sammanhållande funktion mellan lokala aktörer och den nationella nivån.

Länsstyrelsen bistår kommunerna med underlag för beslut och prioriteringar rörande kustavsnitt och områden vid en oljeolycka till havs. Underlaget kan omfatta till exempel digital miljöatlas eller annan geografisk information, rapporter eller samverka med sakkunniga inom länsstyrelsens ordinarie verksamhetsområden.

Berör en räddningsinsats mer än en kommuns område, skall länsstyrelsen eller länsstyrelserna bestämma vem som skall leda insatsen, om inte räddningsledarna från de berörda kommunerna själva bestämt det (3 kap. 16 §, Lag (2003:778) om skydd mot olyckor).

Enligt 4 kap. 33 §, Förordning (2003:789) om skydd mot olyckor kan Länsstyrelsen vid omfattade kommunala räddningsinsatser överta ansvaret för den kommunala räddningstjänsten inom en eller flera kommuner.

Om räddningsinsatserna även omfattar statlig räddningstjänst ska länsstyrelsen svara för att insatserna samordnas (4 kap. 33 §, Förordning (2003:789) om skydd mot olyckor).

3.5 Samverkan Östergötland

I Samverkan Östergötland finns ett brett stöd för krishantering som kommunen kan komma att använda i samband med ett oljesaneringsarbete. Samverkan Östergötland består av myndigheter, kommuner och andra organisationers samverkan inom samhällets krisberedskap.

3.6 Hav- och vattenmyndigheten

Hav- och vattenmyndigheten har det övergripande ansvaret för bedömningar av miljöpåverkan av olje- och kemikalieolyckor till havs och inlandsvatten. Myndigheten ska hålla sig informerat om händelseutvecklingen vid olyckor och ha beredskap för samarbete med operativt ansvariga organ. Vid behov av kompetensstöd är Hav- och vattenmyndigheten även behjälplig med att hänvisa till lämpliga utförare. Myndigheten ska även bidra med kunskap om lämpliga miljöskyddsåtgärder vid en oljeskyddsolycka.

3.6.1 Expertis/konsult olja (Före detta Hav- och vattenmyndighetens oljejour)

Hav- och vattenmyndighetens oljejour upphörde 2015 men kompetensen finns idag i konsultföretag.

Konsultföretagen består av experter med kunskap om miljöeffekter av olje- och kemikalieutsläpp samt kunskap om förebyggande arbete och skyddsåtgärder vid bekämpning och sanering av olja och kemikalier. De ger kostnadsfri rådgivning och information åt räddningstjänst, länsstyrelser och kommunernas miljö- och hälsoskyddskontor vid utsläpp av olja och kemikalier. Vid större oljeutsläpp i

Sverige kan de bistå med rådgivning på plats. Konsultföretagen kan även ge rådgivning i samband med planering och uppföljning av effekterna efter ett utsläpp av olja. Kostnader för rådgivning kan eftersökas hos MSB tillsammans med övriga utgifter för bekämpning och sanering. Däremot ersätter MSB inte för kostnader förknippat med miljöuppföljning.

3.7 Försvarsmakten

Försvarsmakten kan bistå med materiel, personalresurser samt goda möjligheter till matförsörjning i fält. Enligt Lag (2003:778) om skydd mot olyckor kan räddningsledaren ta samhällets resurser i anspråk för att agera i ett katastrofläge, detta gäller även militära förstärkningsresurser. I saneringsfasen av ett oljeutsläpp går det även att upphandla vissa militära förstärkningsresurser. Detta ska göras i överensstämmelse med lagstiftning om offentlig upphandling (LOU). Vid begäran om Försvarsmaktens stöd vid insats kontaktas Högkvarteret och Vakhavande befäl på Armétaktiska staben (VB ATS).

3.8 Transportstyrelsen

Transportstyrelsen kan kartlägga vilka hamnar i länet som kan användas som nödhamnar respektive mottagningsplatser för olja som uppsamlats till havs av kustbevakningen.

3.9 Trafikverket

Trafikverket kan bland annat bistå med resurser inom logistik och avfallshantering samt kan ansvar för avspärning av vägnätet i samverkan med polisen. Avspärning kan endast ske vid en räddningstjänstinsats, ej vid saneringsinsats.

3.10 Polismyndigheten

En åtalsanmälan ska alltid göras till polisen vid utsläpp av olja. Polisen ansvarar tillsammans med Trafikverket för avspärning av vägnät och drabbade kuststräckor.

3.11 SMHI

På smhi.se finns möjlighet att få observationer och prognoser för väder (vindstyrka, vindriktning, temperatur) och vatten (våghöjd, vattenstånd, ström, temperatur). I en krissituation kan SMHI via TiB (Tjänsteman i beredskap) bidra med ytterligare väder- och vatteninformation.

3.12 Frivilliga

Frivillig arbetskraft kan komma till nytta under saneringsfasen. Dock behöver dessa frivilliga arbetare en ledning som organiserar arbetsuppgifterna.

Kommunen kan vid en stor händelse kalla in frivilliga resurser som kan vara behjälpliga med diverse saker så som exempelvis informationsspridning och utspisning.

Katastrofhjälp för fåglar och vilt (KFV) är en organisation där det finns möjlighet till stöd och hjälp för omhändertagande och tvättning av oljeskadade djur.

Sjöräddningssällskapet (SSRS) är en ideell förening vars främsta uppgift är att rädda människor i sjönöd. De är också utbildade i hur man begränsar olja i olika miljöer och kan således vara Kustbevakningen till hjälp ute till havs eller räddningstjänsten vid strandzonen. SSRS består av frivilliga sjöräddare som kan larmas dygnet runt. SSRS har avtal med Kustbevakningen.

3.13 Saneringskonsulter

Kommunen kan anlita ett saneringsföretag för att sanera stränderna efter en olycka. Innan kommunen bestämmer sig för att anlita ett saneringsföretag skall i tillämpliga fall en upphandling göras enligt LOU.

3.14 Båtklubbar

Det är båtägarna själva som ansvarar för rengöringen av båtar som drabbats av oljepåslag. Om flera båtar i en småbåtshamn drabbats av oljepåslag bör rengöringen av båtarna samordnas. Det är båtklubbarna som bör svara för denna samordning.

3.15 Grannkommuner

Grannkommunernas hjälp bör efterfrågas i ett tidigt stadie. Kommuner utan kust har en mindre mängd material som kan efterfrågas vid behov. Denna hjälp bör förfrågas innan MSB:s förråd används.

4. Bekämpning och sanering

Det finns flera olika typer av saneringsmetoder som kan tillämpas vid ett oljeutsläpp. Val av saneringsmetod är beroende av strandtyp, typ och mängd av olja, väderförhållanden samt tillgänglighet till och från skadeplatsen. Generellt gäller att ju tidigare och mer kraftfullt man kan sätta in insatser mot ett oljeutsläpp, desto större är chansen att bekämpningen blir framgångsrik.

4.1 Metoder till havs

För sanering till havs ansvarar Kustbevakningen. Till havs är det viktigt att så fort som möjligt förhindra och begränsa utsläppets omfattning ombord på fartyget genom att läktra olja till annat fartyg eller genom att täta läckande tankar. För att begränsa spridningen används länsor och oljeupptagare för att undvika att oljan sprids och förs in på land.

Möjligheterna att framgångsrikt bekämpa ett oljeutsläpp till havs beror till största delen på vilka fysikaliska och kemiska egenskaper oljan har samt hur snabbt bekämpningsinsatsen påbörjas och resurser byggs upp. Tillgång till lämplig utrustning och metoder, personalens utbildning och träning samt väderförhållandena på platsen är också avgörande faktorer.

4.2 Metoder i strandzonen

Vid åtgärder för att förhindra att oljan når stränderna kan olika typer av insatser användas i strandzonen.

Detta ansvarar räddningstjänsten för:

1. Styra oljan med hjälp av länsor till mindre känsliga områden, område pekas ut i digital miljöatlas.
2. Lägga ut strandskyddsdukar på stränderna för att minimera skador på känsliga områden som pekas ut i digital miljöatlas.

MSB och Naturvårdsverket har givit ut en skrift om "Saneringsmanual för olja på svenska stränder" som beskriver saneringstekniker för olika strandtyper.

4.3 Saneringsavslut

Beslut om lämplig slutpunkt för sanering är svår och omdebatterad och många diskussioner har kretsat kring frågan "Hur rent är rent?". Sanering av olje- och kemikalieutsläpp utförs idag huvudsakligen på grund av socio-ekonomiska aspekter och inte med hänsyn till miljö. Ur ett miljöperspektiv kan en viss mängd olja lämnas kvar på stranden. Naturen får själv ta hand om de oljerester som lämnats kvar och med andra ord genomgå en naturlig återhämtning.

Det finns enkla och snabba metoder som ska kunna användas i fält under pågående saneringsinsats. De parametrar som bäst beskriver oljans miljöpåverkan efter en sanering är "klibbighet", "blödning" och "avskrapbarhet". Med klibbighet avses om ett föremål (t.ex. en fågel) kommer i kontakt med oljan och blir smutsigt. "Skrapa av" är en mängdmetod, som visar på om olja skavs av vid kontakt eller inte. "Blödning" visar på om oljan "blöder", dvs. om klibbig olja tränger fram ur torkad olja vid ökad temperatur.

Klibbighetstestet utförs med ett tryck om 0,1 kg/cm² (motsvarar trycket från en större fågel t.ex. svan) och klibbigheten avläses på en duk av teflon. Avskrapbarhet testas med en skrapa med avrundad bas och blödning testas genom upphettning.

4.4 Hälsoskydd och arbetsmiljö

Vid ett oljeutsläpp och under efterföljande sanering är det viktigt att de som arbetar med oljan har kunskap om den hälsopåverkan oljan kan medföra. Under räddningstjänstinsats/saneringsinsats har en arbetsledare ett samordnande arbetsmiljöansvar för personalen. Detta inkluderar även frivilliga som arbetar med saneringen. Riktlinjer för arbetsmiljö och skyddsåtgärder ska sammanställas, utifrån

riskanalys, med krav på skyddsutrustning och fysisk hälsostatus hos saneringspersonal. De som arbetar under saneringsinsatsen måste ha tillgång till mat och dryck, plats för vila samt tillgång till tvätt och rengöring av kläder.

Olja innehåller hälsovådliga ämnen såsom t.ex. polycykliska aromatiska kolväten (PAH:er) och tungmetaller. Olja kan även innehålla lättare organiska ämnen som vid varmare förhållanden kan ge upphov till lukt, irritation etc. Möjlig exponering är via andningsvägar, magtarmkanalen eller upptag via huden. De hälsoeffekter som är dokumenterade från större internationella saneringsinsatser är främst huvudvärk, irritation i hals, hudirritation och irriterade ögon. Ämnena kan också vara cancerogena vilket gör att direktkontakt med oljan ska undvikas.

Förutom hälsorisker orsakade av oljan, kan saneringsarbetet vara tungt och utföras i miljöer som innebär stora risker för olycksfall, exempelvis hala klippor, varierande väderlek och tunga lyft.

5. Avfallshantering

När oljan nått land och saneringen påbörjas kommer stora mängder avfall att bildas. Detta avfall är kontaminerat med olja och klassas som farligt avfall. Vid hantering av farligt avfall är det viktigt att hantera det på ett sätt som hindrar sekundär kontaminering. Transport av farligt avfall kräver tillstånd från Länsstyrelsen.

Om möjlighet finns är det gynnsamt att använda sig av etablerade entreprenörer som dels har vana att handskas med avfall och dels för att de har tillstånd att hantera farligt avfall.

5.1 På plats

För oljekontaminerat avfall finns det inga krav på anmälan eller tillstånd för tillfällig lagring vid olycksplatsen. Detta ska dock inte förväxlas med mellanlagring, där vissa krav finns se 5.3 *mellanlagring*.

För att förhindra sekundär kontaminering är det viktigt att redan från start sortera avfallet och att använda täta containrar eller tätt underlag. Rengöring av materiel ska om möjligt ske på en plats där förorenat tvättvatten kan omhändertas på ett miljömässigt korrekt sätt.

5.2 På väg

För transport av farligt avfall krävs tillstånd enligt Avfallsförordningen (2011:927) Länsstyrelsen beviljar dessa tillstånd. Den som lämnar över avfallet har en skyldighet att kontrollera att transportören har tillstånd att hantera farligt avfall. Det samma gäller när transportören ska överlämna avfallet till mottagaren.

För mer aktuell information om det som rör avfallstransporter hänvisas till Länsstyrelsens hemsida; <https://www.lansstyrelsen.se/ostergotland/foretag/miljo/avfall/transport-av-avfall.html>.

5.3 Mellanlagring

Uppsamlat avfall från Kustbevakningen och kommunen måste omhändertas för transport till anläggningar. Om lagringen sker på annan plats än vid saneringsområdet är det en fråga om mellanlagring av farligt avfall, vilket är tillståndspliktigt enligt 9 kap. miljöbalken (1998:808). Tillstånd fås av Länsstyrelsen.

För bekämpning och sanering vid stora oljeolyckor är det en avgörande förutsättning att tidigt planera mellanlagringsplatser, där oljan kan lagras innan den transporteras till slutstation för behandling eller deponering.

5.4 Slutstation

På grund av de stora mängder avfall som bildas vid ett stort oljepåslag kommer eventuellt kommunens egen avfallsanläggning att fyllas. Det krävs därför ett samarbete med regionala anläggningar lämpliga för omhändertagande av avfall.

Vid behov av en lista över anläggningar som har tillstånd att lagra och omhänderta farligt avfall ska både kommunen och Länsstyrelsen tillfrågas då deras förteckningar kan skilja sig något.

5.5 Döda djur

Döda djur klassas som riskavfall och skall, om det inte finns anledning till obduktion, packas ned och föras till destruktion. Vissa sällsynta djur och fåglar räknas som statens vilt till exempel örnar, skärfläcka, sällsynta doppingar, salskrake, utter och valar (tumlare). När dessa påträffas döda ska polisen underrättas och djuren etiketteras, packas och sändas till Naturhistoriska Riksmuseet i Stockholm.

6. Hamnar

Hamnar kan vara en resurs för upptagning och omlastning av förorenat material. Tillgängligheten till hamnen och kvaliteten på infrastrukturen är då en avgörande faktor för att lastbilar ska ha möjlighet att hämta materialet för transport vidare till station för mellanlagring.

Det är i många fall önskvärt att spärra av hamnar som riskerar att påverkas av oljebältet för att undvika att oljan tränger in och förorenar hamnområdet. Hamnarnas uppbyggnad gör dem ofta svårsanerade och de båtar som befinner sig där riskerar att bli nedsmutsade. Här görs en avvägning mellan att undvika nedsmutsning och en eventuell konflikt med de ägare som vill nyttja sina fartyg eller båtar trots avspärningar.

6.1 Nödhamn för haverist

Transportstyrelsen får i enlighet med kap. 7, 5 § Lag (1980:424) om åtgärder mot förorening från fartyg, ta beslut i likhet med ovanstående. Beslut får i enlighet med 7 kap. 3§ Förordning (1980:789) om åtgärder mot förorening från fartyg, meddelas av Kustbevakningen, om Transportstyrelsens beslut inte kan avvaktas.

6.2 Offervik

Offervik är en plats som kan utses av kommunen. Syftet är att Kustbevakningen ska kunna sätta ett nödställt fartyg på grund för att undvika att fartyget sjunker. Offervik kan vara ett alternativ till en vanlig hamn. En offervik kan också vara en vik där olja kan länsas in för att på så sätt förhindra att den når mer värdefull natur eller mer svårsanerade miljöer.

Viken bör därför ha en geografisk utformning som lämpar sig för grundstötning och avspärning. Några känsliga naturvärden bör inte finnas i området och om möjligt bör infrastrukturen till viken vara god.

7. Dokumentation

Det medför stora kostnader för kommunen att genomföra räddnings- och saneringsinsatser vid oljeutsläpp. Allt som sker i samband med ett oljeutsläpp ska noga dokumenteras i text och bild för att det efteråt ska gå att ta del av beslutsunderlag, ansvarsfördelning och underlag för kostnadsberäkningar. På grund av denna stora arbetsbelastning är det klokt att, i ett tidigt skede, avsätta stora resurser som sköter dokumentationen. Från och med larm om oljepåslag ska dagbok utförligt och fortlöpande föras om händelser, beslut, åtgärder, observationer med mera. För att kommunen ska kunna få ersättning är det därför mycket viktigt att dokumentera räddnings- och saneringsinsatsen. Det är även viktigt att dokumentera när räddningsinsatsen övergår till en saneringsinsats.

Dokumentation kan både avse text och bild.

7.1 Före insats

Dokumentation av kusten bör, om möjligt, göras innan oljeinsats påbörjas, främst för att ha tillräckligt underlagsmaterial vid ersättningsfrågor, när acceptabel saneringsnivå är nådd samt oljans egenskaper och toxicitet. Miljökontoret genomför provtagning. Foto- och videodokumentation bör genomföras på:

- nedfarter
- tillfartsvägar
- strand
- förebyggande åtgärder
- tomtgränser

Prover bör tas på:

- mark
- vatten
- olja
- strandvegetation
- djurliv
- Sediment

Ett bra dataunderlag i Digital Miljöatlas är till stor hjälp vid oljeskyddsinsatser. Val av saneringsmetod vid sanering styr till viss grad avfallsvolymen och typ av avfall. Att minimera avfallsmängden är något som bör strävas efter.

Anmälan ska alltid göras till polisen vid ett oljeutsläpp.

7.2 Under insats

I räddningsinsatsen ska alla beslut, åtgärder, personal och prioriteringar av miljön dokumenteras.

Dokumentation av vald saneringsteknik både under och efter insatsen skall göras. Dessutom ska alla skador dokumenteras och utredas.

7.3 Efter insats

När saneringsskedet är över är det nödvändigt att göra den sista dokumentationen om effekterna av oljeutsläpp och sanering. Foto och video kan användas för en jämförelse av kusten innan oljan nådde land. Tillfartsvägar och dylikt kan ha blivit hårt belastade under saneringen och en tydlig dokumentation underlättar för att få ersättning.

Se separat mall för uppföljning efter insats.

7.4 Utvärdering av oljeskyddsinsats

Oljeskyddsinsatsen ska utvärderas före avslut. Varje funktion i organisationen bör utvärdera sitt arbete utifrån händelseförloppet med avseende på;

- ledning,
- skadeplatsorganisation,
- samverkan,
- saneringen (metod, beslut, miljöeffekter),
- logistik,
- stabstjänst,
- administration (resor, boende, transporter, kost, arbetsplanering),
- ansvarsfördelning,
- information (intern och extern)
- oljeskador på natur och djurliv

Utvärderingen ska även omfattat uppföljning av eventuella hälsorisker hos berörda boendens, besökare samt hos de personer som arbetat vid en insats.

8. Ekonomi

För den drabbade kommunen blir det höga kostnader för både räddningsinsats och saneringsinsats. Av dessa två är det saneringen som kan komma att stå för majoriteten av kostnaderna, således är en snabb och effektiv sanering att sträva efter. Kostnaderna som uppstår under räddning- och saneringsinsatser är relativt lätta att beräkna då kostnader för materiel och personal dokumenteras nog. För att underlätta dokumentation av kostnader är det klokt att ge insatsen ett namn eller identifieringsnummer som samtliga kostnader rörande insatsen använder som referens.

De socioekonomiska kostnaderna går inte att beräkna på samma sätt. Störningar på miljön, förlorad turism och effekter på näringslivet kan inte beräknas med exakta siffror och ersätts därför inte av staten.

8.1 Redovisning

Det ställs stora krav på att kunna verifiera kostnader. Det är mycket viktigt att man dokumenterar alla beslut och läget som rådde då besluten fattades. I Lagen om skydd mot olyckor, LSO, finns regler om kommunens rätt till ersättning för saneringskostnader och ersättning för räddningstjänstkostnader.

8.2 Ersättning

Vid ett oljeutsläpp på statligt eller internationellt vatten har kommunerna rätt till ersättning för sina kostnader i samband med oljeskyddsinsatsen på land. MSB är den myndighet som reglerar kostnaderna till kommunerna efter ett oljeutsläpp. Det allmänna rådet (SRV FS 2004:11) beskriver vad som gäller när ersättning söks och vilken dokumentation som staten kräver.

När utflöde i vatten av olja eller andra skadliga ämnen föranleder insatser i kommunal räddningstjänst, har kommunen rätt till ersättning av staten för den del av räddningstjänstkostnaderna som överstiger ett av regeringen fastställt belopp.

Räddningstjänsten ansvarar för egna kostnadsberäkningar samt begäran om kostnadstäckning från MSB. Frågor och ansökan till MSB görs till funktionsmailen: ersattning@msb.se

Vid sanering har kommunen rätt till ersättning av staten för den del av saneringskostnaderna som överstiger ett av regeringen fastställt belopp.

Kommunens kostnadsberäkningar bör täcka in:

- kostnader för saneringsinsats
- kostnader för sekundär kontaminering
- slitage och skador på fordon och utrustning

För att få ersättning av den internationella oljeskadefonden (IOPC) måste fartyget vara känt. Oljan som har läckt ut måste vara eldningsolja eller råolja. Läckage med bunkerolja, fartygets drivmedel, ersätts ej av fonden.

Läs mer om ersättningar; <https://www.msb.se/sv/Produkter--tjanster/Stod-och-ersattningar/Ersattning-kommuner-enligt-LSO/Ersattning-vid-oljesanering/>

8.3 Upphandling

Även vid en extraordinär händelse gäller Lag om offentlig upphandling (2016:1145) för kommun och räddningstjänst. Utrymme finns dock för undantag och genomförande av så kallade direktupphandlingar. Dessa upphandlingar får endast användas om upphandlingens värde är lågt eller om det finns synnerliga skäl. Det är rekommenderat att kommunens ekonomiavdelning/upphandlingsenhet kontaktas för expertis.

Med synnerliga skäl avses till exempel synnerlig brådska orsakad av omständigheter som inte kunnat förutses av den upphandlande enheten. Direktupphandling får då ske för att förhindra skador eller stora kostnader som skulle bli följden av ett utdraget upphandlingsförfarande. Direktupphandling får inte förekomma vid brådska som beror på den upphandlade enheten, såsom bristande planering.

8.4 Internationella oljeskadefonden

Internationella oljeskadefonden, upprättad genom Konventionen om en internationell fond för kompensation av oljeskada, är egentligen två fonder. 1971 års fondkonvention upphörde att gälla 2002, men inom fondens ram behandlas fortfarande oljeolyckor som inträffade i medlemsstaterna innan dess. 1992 års fondkonvention trädde i kraft 1996.

Syftet med fonderna är att under vissa förhållanden kompensera den miljöräddningsinsats som föranleds av ett oljeutsläpp. Lagen syftar till att täcka kostnader för oljeskador som inte ersätts av fartygets ägare. Ersättning utgår emellertid inte om fartyget är okänt eller till stater som inte är parter i konventionen. Vem som helst som lidit en oljeskada, såväl privatpersoner som offentliga och privata organisationer, är berättigad att söka ersättning ur fonden under förutsättningar vilka specificeras i den så kallade Claims Manual. Vanligtvis brukar Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) och Kustbevakningen samordna sina anspråk på ersättning. MSB ansöker även normalt om kompensation för den drabbade kommunen.

9. Miljö

I kommunens kuststräcka finns ett rikt djur- och växtliv. Vid ett oljeutsläpp är första prioritet att hindra olja från att nå kusten. Detta kan tyvärr inte alltid uppnås och leder till vissa prioriteringar måste göras om var insatser ska sättas in i första hand för att begränsa miljöföroreningar. Länsstyrelsen har gjort prioriteringar som nås via digital miljöatlas.

Vid ett oljeutsläpp är det kommunala räddningsledaren/saneringsledare som i samråd med berörda parter fastställer prioriteringarna för skadeinventering, bekämpning och sanering. När prioriteringarna fastställs ska hänsyn tas till följande faktorer;

- Skadegrad
- Risker för bestående skador
- Förekomst av särskilt skyddsvärda objekt inom drabbade område
- Drabbade områdens geografiska läge, bottenförhållanden och vägexponering
- Risker för störning för djur- och fågelliv.

9.1 Digital miljöatlas

I digital miljöatlas har länsstyrelsen pekat ut och tagit fram faktablad för alla regionalt prioriterade områden med bl.a. information om naturvärden, känslig tid på året och saneringsaspekter med hänsyn till naturvärdena.

Faktabladet nås genom att markera ett regionalt prioriterat område på kartan och sedan klicka på infoknappen uppe till höger. Länsstyrelsen kommer att hålla skiktet med regionalt prioriterade områden uppdaterat i takt med inhämtande av ny kunskap om skärgårdens och kustens naturmiljöer.

Digital Miljöatlas nås via:

<https://ext-geoportal.lansstyrelsen.se/standard/?appid=e00b68a27e474926930a2197683733ea>

Vid en händelse ska samtliga aktörer använda Digital Miljöatlas för identifiering av särskilt skyddsvärda områden som ett gemensamt beslutsstöd enligt Sveriges strategi för oljeskadeskydd, 2014.

9.2 Oljeskadat vilt

Skador på vilt ansvarar i regel inte räddningstjänsten för, med undantag för att omfattningen leder till miljöskada eller hot mot miljöskada. Länsstyrelsen bör kontaktas och rådfrågas i ärendet. Om möjligt ska djur i områden som hotats av påslag skrämmas bort. De djur som har blivit drabbade av olja ska tas om hand och rehabiliteras för ett framtida liv i frihet. Katastrofhjälp fåglar och vilt (KFV) är en ideell förening som har personal med erfarenhet i ämnet. Djur som har dåliga utsikter för rehabilitering eller som är svåra att fånga in ska humant avlivas. Om behov av skydds jakt skulle uppstå bör samverkan ske mellan kommunen, kustbevakningen, polisen och skydds jägarna. Det är polisen som ger ut tillstånd för jakt i tätbebyggt område.

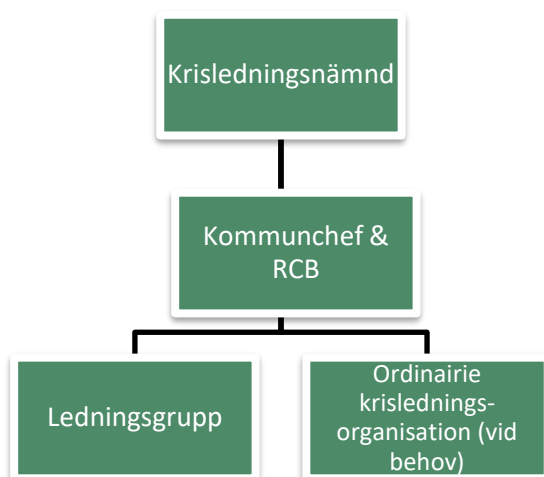

10. Organisation

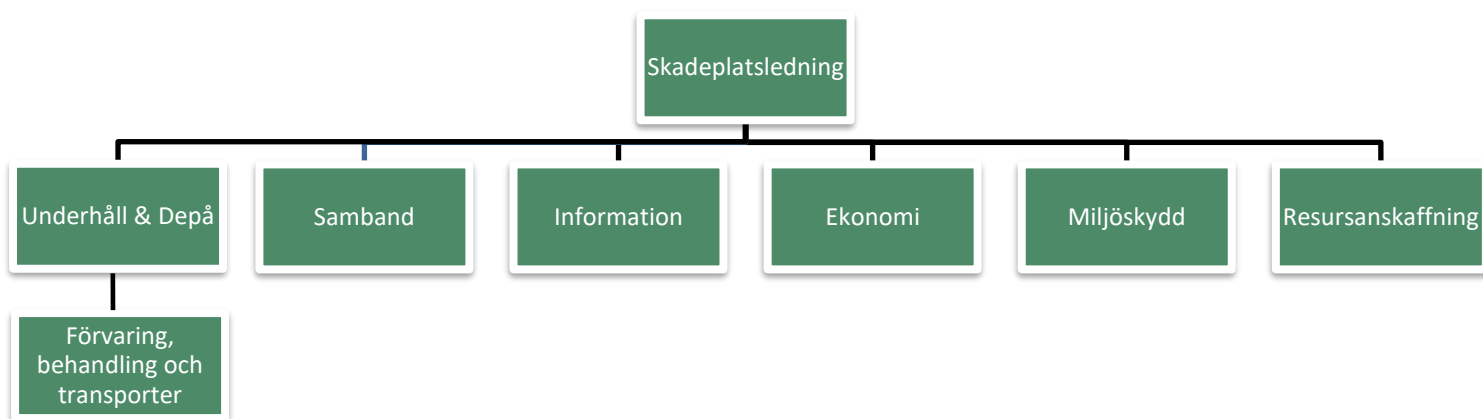
Ett stort oljeutsläpp kommer medförande att stora delar av kommunens personal blir involverade. Nedan finns organisation som anger den centrala ledningen samt den operativa ledningen inkluderat arbetsgrupper.

Om inte krisledningsstaben kallas in hanteras arbetsuppgifter i den ordinarie linjeorganisationen.

Central ledning

Operativ ledning

- **Central ledning** består av krisledningsnämnd, kommunchef & räddningschef i beredskap (RCB) samt kommunens ledningsgrupp. Vid behov kallas krisledningsorganisationen in. Den centrala ledningen **ansvarar** för; underhåll och depå, förvaring, behandling, transporter, upprättande av sambandscentral, informationsinsatser, ekonomi, miljöskydd samt resursanskaffning. Arbetsuppgifter fördelas i den centrala ledningen, antingen i ledningsgrupp eller i krisledningsorganisation om den kallas in. Den centrala ledningen har det övergripande ansvaret för kommunens bekämpnings- och saneringsinsats och utser ansvarig för skadeplatsledning (saneringsledare).

- **Skadeplatsledning (saneringsledare)** ansvarar för att leda arbetet vid bekämpning och sanering, underhåll och depå, samband, ekonomi- och administrationsenhet för uppföljning av kostnader och inköp samt arbetsledning. Arbetsledningen utser arbetsgrupper som genomför det handgripliga arbetet såsom; transportgrupp, underhålls- och servicegrupper samt bekämpning och sanering. Obs, RTÖG ingår inte i det som benämns som skadeplatsledning (operativ ledning).

Ansvarsfördelning för respektive funktion finns angivet i dokumentet "uppgifter och stöd".

11. Information och massmedia

En oljeolycka påverkar många olika delar av samhället. För att arbetet ska fungera friktionsfritt krävs ett väl fungerande flöde av information inom förvaltningar men också till allmänheten. Vid en stor olycka som drabbar flera kommuner kan länsstyrelsen eller annan central myndighet med fördel samordna informationsinsatserna. En stor olycka medför även stort internationellt intresse varvid presskonferenser och studiebesök ofta efterfrågas.

En utsedd person ska sköta all kommunikation med media och allmänheten. För övrig personal frågor ska de hänvisa till den utsedda personen.

11.1 Inom räddningstjänsten, kommunen och skadeplatsorganisationen

Informationsflödet internt och externt sköts av **Information**. Det är viktigt att det interna informationsflödet sker regelbundet. Ett bra flöde av information är nyckeln till en lyckad insats. Nedan är förslag på vad det interna informationsflödet kan innehålla.

- Informera om vad som skett
- Beslut i stort och inriktning för dagens arbete
- Säkerhetsföreskrifter
- Informera om trolig utveckling av insats
- Om mer information behövs eller behov av att rapportera om resultat eller dylikt
- hänvisa till person/befattning/telefonnummer

11.2 Allmänheten

- Förmedla restriktioner och råd till allmänheten.
- Ett större oljeutsläpp karakteriseras av många osäkerheter och därmed är det viktigt att ge en effektiv och korrekt information till allmänheten för att bemöta osäkerheterna. Det är av stor vikt att ta hänsyn till medborgarnas intressen och känslor, människors behov av både trovärdig information och hänsyn till farhågor och oro.
- I saneringskedet när det inte är lika bråttom kan det vara viktigt att ta sig tid att kommunicera med allmänheten genom informations- och samrådsmöten. Detta bör göras för att allmänheten ska få en målbild och förstå hur långt det går att sanera, och att all olja inte kommer vara borta när saneringen avslutas.

12. Prognos

Det är viktigt att så tidigt som möjligt få en skadebild och prognos för oljans spridning. Ju mer information som kan samlas in i ett tidigt stadie underlättar för att fatta beslut om insatsens riktning. Information kan exempelvis vara berörd miljö, väder, djur, strömmar och saneringsteknik.

I det inledande skedet är det viktigt att kvalificerad personal bedömer skadan så insatsen kan dimensioneras på ett riktigt sätt.

Kustbevakningen kan med hjälp av spaning och oljedriftprognos ge information om vart oljan förväntas ta vägen. Driftprognoserna är dock storskaliga och tar inte hänsyn till kustkonturer, kustströmmar och bottenhyllor.

12.1 SMHI Seatrack Web- Prognoser för oljespridning

För att tidigt kunna påbörja saneringsarbetet efter ett utsläpp till havs eller i större sjöar är det viktigt att snabbt få en prognos för hur oljan förväntas spridas, var och när den når kusten. Med systemet Seatrack Web kan myndigheter enkelt göra spridningsprognoser timme för timme och även spåra utsläppskällan.

Seatrack Web är ett webbaserat verktyg som används för att animera hur strömmar, vindar och isläggning ändras timme för timme och hur föroreningar, exempelvis olja, kommer att förändras och driva. På så sätt kan räddningsinsatser planeras och underlättas både ute till havs och längs den kuststräcka som riskerar att drabbas.

Prognoser från Seatrack Web fås av Kustbevakningen som har tillgång till programmet.

Kommun som vill använda Seatrack Web kan teckna avtal om detta med SMHI.